

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

V. De pituitosi humoris qualitatibus & sede.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

materia, reparatis: tùm verò dum recens mustum expressum abinnato calore coquitur & purgatur, quæ prius erant confusæ, substantiæ quatuor discernuntur. Quarum vna vetè vinum purum est & defœcatum: altera velut illius flos: tertia spuma: quarta sedimentum & fœx. Ita prorsus in animalium sanguineorum corporibus euenit. Cibo namque ac potu deuorato, quorum vterque vt est ex elementis compositus, sic plurima partium ac substantiarum diuersitate constat; ex tota hac primùm massa chylos ceu mustum actione caloris in ventre coquentis exprimitur, crassissimis reiectis fœcibus. Tùm in iecore separantur ex chylo humores quatuor: sanguis, velut optimùm animalium vinum: Flaua bilis, vt flos vini: pituita, quasi spuma: atra demum bilis, tanquam sedimentum & fœx.

Omnes simul separari.

Totam verò separationem hanc ne quis existimet ordine quodam certo & constituto fieri, quo pituita primùm gignatur, quæ minus est cocta; deinde sanguis, maioris caloris opera; tum bilis vtraque; calefactione scilicet procedente. Non enim ideo pituita dicitur esse velut incoctus sanguis, quòd ex eadem impensius cocta fieri sanguis debeat, alijsque subinde humores (nam vnus esset in nobis humor diuersis vocibus formisue mutatis, totusque chylus in pituitam primùm, deinde in sanguinem verteretur) sed simul & eodem tempore separatio hæc vniuersa perficitur, partim actione virtutis caloris coquentis, partim attractione membrorum. Caloris enim proprium est ea congregare, quæ naturæ eiusdem sunt, illaque separare, quæ diuersam habent substantiam. Quare in vniuersum chylum æqualiter is incumbens quatuor illius diuersas partes separat: frigidam vnã, humidam & crudam; alteram calidam, siccam & tenuem; tertiam temperatam magis; quartam frigidam, siccam & terream. Dumque ex intestinis mesenterij venæ vitalem materiam trahunt ad iecur, noxiam & fœculentam relinquunt. Et cum ex iecore sanguinem velut chyli temperatam portionem vena cava, vesica flauam bilem, calidam & tenuem partem; lien atram, frigidam & terream; ac demum pituitam, frigidam & crudam caput velut cucurbita incumbens corpori, vt Hippocrates loquebatur, nimirum has omnes substantias separant. Quare cum & actio caloris coquentis cibum vnica sit & simplex, & illarum omnium partium attractio simul & eodem tempore fiat, simul item & eodem tempore horum omnium humorum generatio & separatio perficitur. Sed optima substantiæ pars dum iecore continetur, propria illius membri virtute rubescit & mutatur in sanguinem. Est enim iecinoris substantia velut concretus sanguis.

Caput vt cucurbita.

Ex omni cibo humores omnes separari.

Vnde illud quoque intelligitur, nunquam omnino fieri posse, vt quodcumque cibi genus sumatur & quæcumque sit iecinoris temperatio totiusque corporis habitus, vnus aliquis duntaxat humor gignatur, sed semper & vbique quatuor existant. Quoniam nullum est alimenti aut chyli genus, quod non sit ex quatuor elementis tanquam diuersis substantijs concretum. Sed tum cibi qualitas, tum iecinoris aut corporis totius constitutio efficient, vt eorum humorum quispian copiosior gignatur, quàm cæteri. Sic enim ex ma-

teria diuersitate efficientisq. cause efficacia in alijs quoque rebus alijs scimus atque alios effectus prouenire.

Ita intelligas id, quod sepè apud Medicos legis, sanguinem fieri ex mediocri temperatoq. calore, bilem ex immodico, pituitam planè ex tenui. Nò enim credendam est, singulos hosce humores ab eiusmodi caloribus proficisci. Sed cum maximè humorem in illis corporibus abundare, in quibus is calor fuerit. Alioqui cum in animantibus singulis non nisi vnus calor contineatur, non nisi vnus inesset humor. Eodèque modo accipias illud, quosdam esse cibos pituitosos, alios biliosos, alios alterius succi fœcundos. Vt non de solitario, sed de excedenti copiosiorique humore dicatur.

DE PITUITOSI HUMORIS, qualitatibus & sede.

CAPVT V.

Te est in corporibus nostris humorum ortus. Quæ autem distinctio sit, ex accidentibus & qualitatibus, atque ex operationibus & effectibus, vt in cæteris ferè, inuestigandum est.

Si qualitates, tum innatas & insitas, tum influentes & aduentitias spectes; nec tam singulos per se consideres, quàm vt in animantium corporibus continentur: omnes sanè calidi sunt, quemadmodum & partes corporis omnes; vel ea, quæ maximè terreæ & frigidæ censentur, vt ossa; nerui; cerebrum. Quod tum ex tactu constat; tum ex eo, quod omnes actione caloris perfecti sunt; & sanguis præsertim caloris eiusdem subiectum est & fomentum. Hoc intellectu dictum fuisse arbitror in 4. lib. de Morbis, ab Hippocrate, bilem, pituitam, & sanguinem calidissimos esse humores, atque ex illis oriri febres: nimirum calidos quidem appellauit influente, calore, & vt in animato & calido corpore cõtinentur; aut ab exteriori causa magis calefcunt: calidissimos autem, atræ bilis comparatur quæ minorè calorem habet. Potissimum verò pituitam falsam intellexit; à qua febres ardentes nasci docuit in lib. de acutis morbis. Caloris enim præter naturam particeps est, ea scilicet; quæ naturalis est, putrescente.

Alioqui proprijs duntaxat & insitis, qualitatibus, etsi eam non esse valde frigidam, sed sanguinis flauæque bilis comparatione frigidam appellari, tradidit Auicenna in prima sen. primi canonis doctrina quarta cap. 1. & ante illum Prodigus in opere de hominis natura, vt in 2. de naturalibus facultatibus libro scribit Galenus, id, quod vltimum & veluti supra modum in succis coctum est, φλέγμα nominari prodidit, à verbo πέρλεγμα, quod vitum esse significat. Frigidissimam tamen suam naturam, humidam & viscosam eam esse manifestum est: neque Galeno iudice secus dicit quisquam, qui mentis compos sit; & in libro de hominis natura confirmat Hippocrates. Quoniam aquea prorsus est, & hyeme præsertim, frigidum & humido tempore, in corporibus nostris abundat. Tunc enim pituitosissima & spuimus & emungimus. Et tum calore alba est saporèque insipida, ob frigus & humorem nimum minusque coctum.

coctum, tamen & dulcem appellauerit Auicenna; & in Timæo Plato albam propterea esse scripserit, & Galenus consenserit in 8. lib. de Hippocratis & Platonis decretis ca. 6. quod ex ampullis, licet paruis minimèq. conspicuis, spiritum continentibus cōstet, tum verò deficiente sanguine nō nullum mēbris nutrimentum præbet; quod & humida sit, & meliùs coquatur, & ideo sanguis ex dimidio coctus interdum vocatur. Neq. enim vt sanguinis naturam interdū assequatur, necesse est in iecur recurrat: Sed venæ ipsæ calorq. spiritus subiectis arterijs contenti proximorumque membrorum, ad id operis perficiendum satis sunt.

Denique etiã hanc ob causam nullum illi peculiare domicilium fabricatū fuerit à natura, quod non sit humor malignus, immò aptus in sanguinē & oportunum alimentum cedere: præcipua tamen illius sedes existimatur esse cerebrum, frigidissimum & humidissimum mēbrum, immò vt in lib. de principijs Hippocrates loquitur, metropolis frigidi & glutinosi. Nā & ex seipso plurimā semper pituitam gignit: Et propter sitū, quem habet in corpore, vapores & fumos excrementitios ex vniuerso corpore ascēdentes excipit natiuòq. frigore & humore in pituitam cōmutat. Ventrículo quoq. non paucum suppeditat pituitosum sputum: nimirum ob crebras indigestiones, siue ob frigidiorē ventriculum, siue ob nimium ingestum cibum, aut frigidam & aqueam illius conditionem & naturam. Quamquã neq. id quod ex cerebro defluit, neque id, quod ex ventriculo spuitur, verè pituita est hæc, quæ quartus humor numeratur. Hæc namq. in iecore duntaxat gignitur, neq. inutilis prorsus est humor, sed in sanguinem mutari potest. Quod duo illa nequaquã possunt: quorum alterum cerebri excrementum prorsus est, alterū primæ coctionis cruditās, quæ superari non potuit, siue propter caloris & ventriculi imbecillitatem; siue propter tenacem & repugnantem cibi naturam: Quare vtrumque potius pituitosum excrementum appellauerit.

DE FLAVA BILLI.

CAPVT VI.

Rituite flaua bilis aduersatur. Calida nãq. est & sicca: immò humorum omnium calidissima: minùs tamen in frigidioribus, quàm in calidioribus animalibus. Est etiam omnium tenuissima & leuissima, aptaq. sanguini & alijs omnibus supernatare. Quam ob causam sanguinis spuma vocatur.

Saporem habet amarum; propter nimiam scilicet coctionem. Que enim immodicè coquantur, primùm quidem salstiora fiunt, postea verò amariora: vel mel ipsū, quod omnium dulcissimum est, si plurimū coquatur, amarissimum redditur. Quare cum senibus frigidioribusque corporibus optimum præbeat nutrimentum, calidioribus iuuenibus in flauam bilem totum vertitur.

Colore porrò est rubeo; sed splendido magis, quàm sanguis; & quodam modo flauescente: ex quo nomen accepit. Sed interdum serosa multa humiditate admixta, lutea euadit & pallida. Flaua

verò tantò est calidior pallida, quantò & crassior. Serosa enim humiditas calorem pallidæ mitigat; Et flauam paulò magis calefactã consistentia reddit crassam. Propterea in calidioribus animalibus flaua, in frigidioribus pallida cernitur. Gignitur quoq. interdum bilis vitellina, hoc est vitello cui crudi colore perfumilis. Eam Auicenna ex pituitæ aut atræ bilis permissione nasci credidit. Sed merito ab Auicenna reprehensus est. Potius enim ex flaua caloris non naturalis acrimonia nimium torta nascitur. Nam ita flauus color in igneum ferè mutatur, tenuiori substantia dissipata. Quin etiam interdum ceruleam; flaua scilicet superassata. Miluòq. & Aquilæ æruginæ & nunquam atro colore inesse se vidisse scribit Galenus in 10. de simplicium medicamentorum facultatibus libro. Sed & in cæteris interdum animalibus visitur; sicut & porracea. Tamen hæc minùs naturales censentur, & ex quorundam potius ciborum conditione in ventriculo ortæ; qui dum non satis superari possunt & in chylum mutari, colorem suū magna ex parte retinent; ventrisque calore non nihil afficiuntur, si diutius hæreant: aut etiam interdum in iecore ac venis; si in ardentibus quibusdam morbis vitellina bilis vehementer exuratur. Primum enim in porraceam vertitur, deinde in æruginæ, post in ceruleam, tandem in atram bilem perniciosissimã, quasi cineres, qui ex incendio toto supersint.

Propria illius sedes est caua iecoris parti, vel vt habet Aristoteles in 4. lib. de partibus animalium cap. 2. intestinis alligata vesica: iecori quidem in animalibus plurimis, intestinis autem in piscibus ferè ac serpentibus. Eo enim loco sauior & maior huius humoris pars includitur; mitior reliqua ad vsum multiplicem per corpus distribuitur, vt post exponam.

Equum, mulum, asinum, ceruum, damam, & alia quædam felle carere, Philosophus idem prodidit. Quibus cum negandum non sit humorem huc penitus inesse; existimari potest aut exiguum eum esse & mitem magis, & idè proprio vase nō indignissè, sed per totum corpus fuisse distributum, Aut non totum simul colligi, verum à iecore per meatum quempiam ad intestina transmitti.

DE SANGVINE ET melancholia.

CAPVT VII.

Sanguis benignus planè est & naturæ amicus humor. Eo enim animantium vita sustentatur & regitur. Sunt qui eum suaptè natura calidum & humidum dicant. Quibus Hippocrates fauet in libra de hominis natura, & Auicenna loco ante notato, & illud Galeni in lib. 10. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 2. frigidus sanguis nullus est. Alij frigidum potius terreis quibusdam & aqueis partibus, calidū autem cæteris, quæ tenues sunt & æræ: & idè in corporibus calidum esse inquit, quod plurimas huiusmodi partes habeat, frigere autem extractum ex corpore,

E iij

Sedes vbi.

Cerebrum metropolis frigida.

Sedes.

Felle carentia.

Qualitates.

Sapor.

Color.

Sanguinis qualitates.